Stockholms stad

PM Rotel IV (Dnr KS 2026/926)

Betänkandet Parallella samhällsstrukturer – ett kunskapsunderlag för förbättrad integration och minskat utanförskap (SOU 2026:53)

Remiss från Arbetsmarknadsdepartementet
Remisstid den 7 december 2026

Förslag till beslut

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Remissen besvaras med Stockholms stads yttrande, bilaga 1 till promemorian.

Föredragande borgarrådet Alexander Ojanne

Sammanfattning av ärendet

Arbetsmarknadsdepartementet har remitterat betänkandet *Parallella samhällsstrukturer – ett kunskapsunderlag för förbättrad integration och minskat utanförskap* (SOU 2026:53) till bland annat Stockholms stad för yttrande. Utredningen har haft i uppdrag att sammanställa kunskap om parallella samhällsstrukturer och analysera hur sådana strukturer påverkar integrationen och utanförskapet i det svenska samhället. Utredningen beskriver parallella samhällsstrukturer som en komplex samhällsutmaning där exempelvis hedersrelaterade normer, starka familje- och släktstrukturer, låg tillit till myndigheter, segregation, utanförskap och kriminalitet kan samverka och förstärka varandra.

Utredningen lämnar förslag och bedömningar inom fem huvudområden för att stärka arbetet mot parallella samhällsstrukturer. Tyngdpunkten ligger på stärkt kunskap och styrning, förbättrad integration och jämställdhet, förebyggande arbete för barn och unga, minskad segregation samt ökad samhällelig motståndskraft. Sammantaget syftar förslagen till att stärka samhällets förmåga att förebygga och motverka parallella samhällsstrukturer samt främja integration och minska utanförskap.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret tillstyrker betänkandets huvudinriktning och delar bedömningen att parallella samhällsstrukturer är en komplex samhällsutmaning som kräver långsiktiga, samordnade och kunskapsbaserade insatser.

Arbetsmarknadsnämnden tillstyrker de förslag som bedöms beröra nämndens sakområden. Nämnden framhåller även att utredningens huvudsakliga syfte har varit att ta fram ett kunskapsunderlag, vilket innebär att det är svårt att bedöma vad förslagen konkret skulle innebära.

Socialnämnden ställer sig positivt till ett stärkt och långsiktigt integrations- och förebyggande arbete. Nämnden betonar dock vikten av att lokala behov, rättssäkerhet och att befintliga strukturer tas tillvara, samtidigt som förslagen om nationella indikatorer, kartläggning och en särskild samordnare avstyrks.

Utbildningsnämnden delar utredningens analys och instämmer i att de föreslagna åtgärderna kan stärka det förebyggande arbetet för barn och unga. Samtidigt framhåller nämnden att vissa föreslagna åtgärder kan innebära ökade kostnader.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Vi ska inte acceptera att parallella samhällsstrukturer växer fram och bidrar till ett allt större utanförskap. I Stockholms stad har vi därför länge prioriterat en politik som syftar till att stärka och långsiktigt utveckla arbetet med förbättrad integration och minskat utanförskap. Mot denna bakgrund delar staden betänkandets huvudinriktning och delar bedömningen att parallella samhällsstrukturer är en komplex samhällsutmaning som kräver långsiktiga, samordnande och kunskapsbaserade insatser.

Stockholms stad tillstyrker och instämmer i flera av utredningens bedömningar och förslag, exempelvis förslagen om stärkt stöd till kommunerna, ett förstärkt uppsökande och förebyggande arbete samt bättre förutsättningar för informationsutbyte och samverkan med civilsamhället. Det är samtidigt viktigt att arbetet tar tillvara och bygger vidare på befintlig kunskap, lagstiftning, etablerade arbetssätt och stödstrukturer. Nationellt stöd bör bidra till att stärka kommunernas förutsättningar att omsätta kunskap i praktiken, medan prioriteringarna behöver utgå från lokala behov och problembilder.

Med det sagt är det av stor vikt att arbetet mot parallella samhällsstrukturer utgår från en gemensam förståelse av vilka problem som ska motverkas, tar sin utgångspunkt i lokala behov samt bedrivs på ett rättssäkert och proportionerligt sätt. Det är också viktigt att arbetet inte bidrar till att grupper eller bostadsområden pekas ut eller stigmatiseras.

Stockholms stad vill dock avstyrka vissa av utredningens förslag.

När det gäller indikatorer för att följa upp parallella normsystem anser Stockholms stad att det är oklart vilka behov de föreslagna indikatorerna ska tillgodose och vilken funktion de är tänkta att fylla i uppföljningen av parallella normsystem.

Vad gäller en nationell kartläggning av kommunernas förebyggande och främjande arbete bedömer Stockholms stad att en sådan kartläggning riskerar att ge en förenklad bild av ett arbete som bedrivs under vitt skilda lokala förutsättningar.

Beträffande en särskild nationell samordnare mot parallella samhällsstrukturer ser Stockholms stad i stället att behovet av nationell samordning bättre kan tillgodoses genom att befintliga uppdrag och stödstrukturer stärks och knyts samman.

Vi ser även att utredningen underskattar de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna och efterfrågar fördjupade analyser av konsekvenserna för kommunernas ekonomi och självstyrelse.

Stockholm den 18 november 2026

Alexander Ojanne

Bilagor

1. Stockholms stads yttrande, dnr KS 2026/926-
2. Remiss - Betänkandet Parallella samhällsstrukturer – ett kunskapsunderlag för förbättrad integration och minskat utanförskap (SOU 2026:53), dnr KS 2026/926–1.1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande av borgarråden Christofer Fjellner (M) och Jonas Naddebo (C) enligt följande.

I Sverige ska alla människor ha friheten att forma sina egna liv, utan att begränsas av förtryck eller social kontroll. Vi kan aldrig acceptera att parallella samhällsstrukturer växer fram där människors fri- och rättigheter inskränks eller där andra normer och regler tillåts gå före svensk lag. Hedersrelaterat våld och förtryck är ett allvarligt samhällsproblem som måste bekämpas. Det handlar om människor som begränsas i sina vardagliga liv, i sina relationer och i sina möjligheter att fatta egna beslut. Särskilt allvarligt är det när barn och unga växer upp med begränsningar som hindrar dem från att leva ett fritt och självständigt liv.

För Centerpartiet och Moderaterna är det viktigt att samhället står upp för varje människas frihet och rättigheter. Socialtjänsten och andra berörda verksamheter måste ha rätt kunskap och förutsättningar för att upptäcka utsatthet, ingripa i tid och ge stöd till dem som behöver det. Här är samverkan mellan skola, socialtjänst och civilsamhälle viktig. Barns rättigheter måste alltid sättas främst.

Inga kulturella eller religiösa normer får någonsin användas för att rättfärdiga förtryck eller begränsa människors frihet. Alla barn och unga ska ha samma möjligheter att växa upp i trygghet och själva forma sin framtid.

Kommunstyrelsen

Reservation av Gulan Avci (L) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. att delvis godkänna borgarrådsberedningens förslag till beslut, samt
2. att därutöver anföra följande.

Liberalerna välkomnar kunskapsunderlaget om parallella samhällsstrukturer. I Sverige ska alla individer leva trygga liv och vara fria från förtryck. Vi får aldrig acceptera framväxten av parallellsamhällen och alla tecken på parallellsamhällen måste därför motarbetas med full kraft.

Ett tydligt sådant tecken är hedersrelaterat våld och förtryck. Vi invänder mot att majoriteten avstyrker utredningens förslag om att följa upp parallella normsystem med indikatorer för hedersrelaterat våld och förtryck. Det är uppenbart att vi måste utveckla vårt arbete med att identifiera, följa upp och bekämpa alla former av hedersförtryck.

Samhället får aldrig rygga tillbaka från att hantera komplexa och svåra frågor. Kulturella sedvänjor får inte trumfa barns rättigheter. Därför måste barnrättsperspektivet alltid beaktas till fullo.

Särskilt uttalande av Christofer Fjellner, Per Rosencrantz och Therese Lindström (alla M) och Kristin Jacobsson (C) som är likalydande med Moderaternas och Centerpartiets gemensamma särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Ärendet

Arbetsmarknadsdepartementet har remitterat betänkandet *Parallella samhällsstrukturer – ett kunskapsunderlag för förbättrad integration och minskat utanförskap* (SOU 2026:53) till bland annat Stockholms stad för yttrande.

Utredningen har haft i uppdrag att sammanställa kunskap om parallella samhällsstrukturer och analysera hur sådana strukturer påverkar integrationen och utanförskapet. I uppdraget har det bland annat ingått att identifiera viktiga områden för åtgärder och lämna förslag på hur arbetet mot parallella samhällsstrukturer kan stärkas.

Av betänkandet framgår att det saknas en vedertagen definition av begreppet parallella samhällsstrukturer. Enligt utredningens direktiv avses grupperingar som har sociala normer och strukturer som innebär negativ inverkan på individens förutsättningar att nyttja sina grundläggande fri- och rättigheter samt att agera i enlighet med de skyldigheter som alla individer i det svenska samhället har. Utredningen har valt att utföra uppdraget genom att visa på ett antal företeelser som återkommande används för att beskriva parallella samhällsstrukturer. Det handlar om:

• kollektivistiska och patriarkala normer och maktstrukturer

• låg tillit och bristande acceptans för samhällskontraktet

• segregation, utanförskap och diskriminering

• alternativa samhällssystem

• kriminalitet och systemhotande brottslighet.

Det framgår vidare av betänkandet att arbetet mot parallella samhällsstrukturer behöver bedrivas inom flera olika politikområden och på både nationell och lokal nivå.

Utredningen föreslår åtgärder inom fem övergripande inriktningar. Det handlar om att öka kunskapen om parallella samhällsstrukturer och stärka styrningen och uppföljningen, förbättra integrationen och öka jämställdheten, stärka det förebyggande och främjande arbetet för barn och unga, minska segregationen och stärka områden där utanförskapet är stort samt att stärka samhällets motståndskraft.

Betänkandet innehåller även följande förslag kring styrning, uppföljning och behov av mer kunskap:

• Målet för politiken mot utanförskap bör formuleras om.

• Boverket och statistikmyndigheten SCB bör få i uppdrag att ta fram indikatorer baserade på registerdata som kan användas för att mäta förekomst och utveckling av parallella samhällsstrukturer.

• De indikatorer som Brottsförebyggande rådet (Brå), Jämställdhetsmyndigheten, statistikmyndigheten SCB och Socialstyrelsen tar fram för att följa upp det

jämställdhetspolitiska delmålet om att hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra bör även användas i uppföljningen av målet för politiken mot utanförskap.

• Länsstyrelserna bör få i uppdrag att ge kommunerna utökat stöd i arbetet med att identifiera, kartlägga och utforma åtgärder mot parallella samhällsstrukturer.

• Regeringen bör tillsätta en nationell samordnare mot parallella samhällsstrukturer.

• Regeringen bör låta utreda förekomsten av parallell rättsskipning i Sverige och ta fram förslag på hur sådana ordningar kan motverkas.

Utredningens samlade bedömning är att parallella samhällsstrukturer utgör en komplex samhällsutmaning och att arbetet mot dem behöver vara långsiktigt, uthålligt och kunskapsbaserat. Det behöver rikta in sig mot både grundorsaker och konsekvenser.

Remissammanställning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 3 november 2026 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning av synpunkter

Stadsledningskontoret tillstyrker betänkandets huvudinriktning och delar bedömningen att parallella samhällsstrukturer är en komplex samhällsutmaning som kräver långsiktiga, samordnade och kunskapsbaserade insatser. Samtidigt är det viktigt att skilja parallella samhällsstrukturer från generella socioekonomiska utmaningar för att undvika stigmatisering av grupper och områden.

Stadsledningskontoret ser positivt på utredningens fokus på integration, jämställdhet, barns och ungas uppväxtvillkor samt tillitsstärkande åtgärder. Även betoningen av förebyggande arbete och samverkan välkomnas. Ett stärkt regionalt och nationellt stöd välkomnas, förutsatt att det är långsiktigt, ändamålsenligt och utformas i dialog med kommunerna samt värnar den kommunala självstyrelsen.

Stadsledningskontoret bedömer att utredningen underskattar de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna och efterfrågar fördjupade analyser av konsekvenserna för kommunernas ekonomi och självstyrelse. Därutöver efterfrågas analyser av konsekvenserna för barn, personer med funktionsnedsättning, jämställdhet, personlig integritet och mänskliga rättigheter.

Ställningstaganden

11.1 Styrning, uppföljning och mer kunskap kring parallella samhällsstrukturer

11.1.1 Precisera begreppet parallella samhällsstrukturer i relation till målet för politiken mot utanförskap

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att begreppet parallella samhällsstrukturer behöver förtydligas och avgränsas för att bli mer användbart i praktiken. Begreppet bör avse konkreta strukturer och handlingar som begränsar individers fri- och rättigheter eller strider mot demokratiska principer, och tydligt skiljas från kulturella uttryck, familjeband och föreningsengagemang. En sådan avgränsning är viktig för att undvika sammanblandning med ett bredare utanförskap och därmed minska risken för stigmatisering av grupper och områden.

11.1.2 Förtydliga målet för politiken mot utanförskap

Stadsledningskontoret tillstyrker utredningens förslag om ett förtydligat politiskt mål som tydligare anger vad som ska motverkas inom ramen för politiken mot utanförskap.

11.1.3 Ge uppdrag till Boverket och SCB att ta fram indikatorer för att mäta förekomst och utveckling av parallella samhällsstrukturer

Stadsledningskontoret tillstyrker förslaget att ge Boverket och SCB i uppdrag att utveckla indikatorer för att följa utvecklingen av parallella samhällsstrukturer, men anser att syfte, användning och kommunernas ansvar behöver tydliggöras. Innan indikatorer fastställs behöver begreppet parallella samhällsstrukturer och politikens mål operationaliseras för att säkerställa att det är tydligt vad som mäts. Stadsledningskontoret vill också betona att indikatorerna bör användas för att identifiera förhöjd risk, inte som bevis för att parallella samhällsstrukturer förekommer.

För att undvika stigmatisering av områden eller grupper behöver statistiska underlag kompletteras med kvalitativa bedömningar som utgår från kommunernas lokalkännedom. Särskild försiktighet krävs vid data på små geografiska nivåer av integritets- och rättssäkerhetsskäl. Stadsledningskontoret efterfrågar därför en nationell modell för hur kvantitativa indikatorer och lokala bedömningar ska vägas samman i analys och tolkning av resultaten

11.1.4 Följ upp parallella normsystem med indikatorer för hedersrelaterat våld och förtryck

Stadsledningskontoret avstyrker förslaget om att följa upp parallella normsystem med indikatorer för hedersrelaterat våld och förtryck i enlighet med socialnämndens bedömning. I övrigt hänvisas till socialnämndens synpunkter i denna del.

11.1.5 Ge uppdrag till Boverket, SCB och Polismyndigheten att verka för ökad jämförbarhet mellan olika områdes-indelningar

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömningar i avsnitt 11.1.5. Jämförbara områdesindelningar mellan myndigheter är en viktig förutsättning för gemensamma lägesbilder, analyser och prioriteringar. För kommunerna innebär en

ökad samordning bättre möjligheter att kombinera nationella och lokala data. Samtidigt fyller myndigheternas områdesindelningar olika syften. Stadsledningskontoret ser därför positivt på att Boverket redovisar hur RegSO förhåller sig till Polisens indelning av utsatta områden, exempelvis genom kartverktyg och tabellunderlag. I detta arbete bör även kommunernas behov och möjligheter att komplettera med lokala data beaktas.

11.1.6 Tillför medel för forskning om parallella samhällsstrukturer

Stadsledningskontoret tillstyrker utredningens förslag om ett flerårigt tvärvetenskapligt forskningsprogram om parallella samhällsstrukturer.

11.1.7 Utöka stödet till kommuner i arbetet mot parallella samhällsstrukturer

Stadsledningskontoret tillstyrker förslaget om utökat analysstöd till kommunerna genom länsstyrelserna och Brottsförebyggande rådet (Brå). Många mindre kommuner har begränsad analytisk kapacitet och är beroende av ett sådant stöd för att bygga upp lokala och regionala lägesbilder som kan upprätthållas långsiktigt. För att stödet ska få avsedd effekt krävs därför tillräckliga resurser. De föreslagna medlen till länsstyrelserna bedöms vara begränsade i förhållande till uppdragets omfattning och nationella räckvidd.

11.1.8 Tillsätt en nationell samordnare mot parallella samhällsstrukturer

Stadsledningskontoret avstyrker förslaget om att tillsätta en särskild nationell samordnare mot parallella samhällsstrukturer med hänvisning till socialnämndens synpunkter i denna del.

11.2 Förbättra integrationen och öka jämställdheten

11.2.1 Utöka målgruppen för de integrationspolitiska insatserna

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att målgruppen för de integrationspolitiska insatserna bör utökas för att fler ska omfattas av statliga och kommunala stödåtgärder. Behoven hos kvinnor som beviljats uppehållstillstånd på grund av familjeanknytning bör särskilt uppmärksammas. I övrigt hänvisas till arbetsmarknadsnämndens synpunkter i denna del.

11.2.2 Öka kunskapen om hur negativ social kontroll påverkar arbetsmarknadsetablering

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att det behövs ökad kunskap om hur negativ social kontroll påverkar kvinnors möjligheter till arbetsmarknadsetablering. I övrigt hänvisas till socialnämndens synpunkter i denna del.

11.2.3 Stärk arbetet med social, kulturell och demokratisk integration

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömningar om att stärka arbetet med social, kulturell och demokratisk integration.

11.2.4 Stärk kommunernas uppsökande arbete

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att kommunerna i större utsträckning bör arbeta för att nå personer som inte själva söker information och stöd från samhället. Ett utökat uppdrag för kommunernas uppsökande arbete förutsätter dock tydliga prioriteringar, tillräckliga resurser, relevant kompetens och en väl fungerande samverkan mellan berörda aktörer.

11.2.5 Tillsätt en utredning om hur parallell rättsskipning kan motverkas

Stadsledningskontoret tillstyrker utredningens förslag om en fortsatt utredning om parallell rättsskipning.

11.3 Stärk det förebyggande och främjande arbetet för barn och unga

11.3.2 Kartlägg kommunernas förebyggande och främjande arbete

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning och är i grunden positiv till en nationell kartläggning av kommunernas förebyggande och främjande arbete för barn och unga. En kartläggning kan bidra till att identifiera framgångsfaktorer och utvecklingsbehov samt synliggöra vilka grupper av barn och unga som inte nås av befintliga insatser. Stadsledningskontoret vill samtidigt betona att förslaget kan innebära utvidgade kommunala uppgifter som inte har konsekvensberäknats och som bör finansieras enligt den kommunala finansieringsprincipen.

Mot bakgrund av den omfattande omställning som socialtjänsten redan genomgår, enligt socialtjänstlagen (2025:400), mot ett mer förebyggande och kunskapsbaserat arbetssätt är det dessutom angeläget att kartläggningen utformas så att den kompletterar, snarare än duplicerar, befintliga uppföljningar och kunskapsunderlag.

11.3.3 Formalisera samverkan om förebyggande arbete och inkludera fristående och privata aktörer

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att samverkan mellan förskola och skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård samt fristående och privata aktörer behöver vara mer strukturerad och långsiktig. Stadsledningskontoret vill samtidigt betona att en ökad grad av formalisering inte bör leda till nya samverkansstrukturer, utan till att befintliga former utvecklas och effektiviseras samt att ansvarsfördelningen mellan berörda aktörer tydliggörs.

11.3.4 Stärk skolväsendets demokrati- och värdegrundsarbete

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att det behövs ett stärkt demokrati- och värdegrundsarbete i skolan. Förskola och skola har en central roll i att förmedla demokratiska värderingar och säkerställa att barn och unga möter en trygg miljö fri från negativ social kontroll. I övrigt hänvisas till utbildningsnämndens synpunkter i denna del.

11.3.5 Stärk arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck

Stadsledningskontoret instämmer i bedömningen att arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck behöver stärkas. Det finns behov av stärkt kunskap och bättre förutsättningar att tidigt upptäcka utsatthet bland barn, särskilt de yngsta. Förskolans arbete med att identifiera och anmäla oro behöver stärkas, och samverkan mellan berörda verksamheter utvecklas med hänsyn till den enskildes integritet och säkerhet. Stadsledningskontoret ser positivt på fortsatt nationell kunskaps- och metodstöd som kan bidra till denna utveckling.

11.3.6 Stärk stödet till barn och unga som växer upp i kriminella miljöer

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att stödet till barn och unga som växer upp i kriminella miljöer behöver stärkas. Socialtjänsten och andra berörda verksamheter behöver ha tillgång till ändamålsenliga metoder och verktyg för att kunna bedöma risker samt ge stöd och skydd, särskilt när familjen eller släkten utgör en del av riskmiljön och begränsar barnets möjlighet att söka hjälp.

11.4 Minska segregationen och stärk områden där utanförskapet är stort

11.4.1 Gör områden där utanförskapet är stort mer attraktiva att bo i

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att det behövs insatser som gör områden med stort utanförskap mer attraktiva att bo och verka i. Utöver breda åtgärder för att stärka de socioekonomiska förutsättningarna behövs riktade insatser för att utveckla boendemiljön, stärka samhällsservice och trygghet samt höja kvaliteten i förskola och skola.

Stadsledningskontoret anser samtidigt att aktörs- och systemperspektivet behöver tydliggöras i åtgärdsförslagen. Det är viktigt att identifiera vilka aktörer, relationer och strukturer som bidrar till att upprätthålla problemen, liksom vilka offentliga och privata aktörer som har information, mandat och verktyg att agera.

Förbättrade lägesbilder och ett stärkt informationsutbyte behöver också följas av strukturer för gemensamt agerande. Det bör finnas tydliga vägar från lokal problemidentifiering och analys till myndighetsgemensam prioritering, ansvarsfördelning och uppföljning, särskilt i frågor där kommunen saknar eget mandat eller tillräckliga verktyg. Ett långsiktigt områdesperspektiv bör dessutom omfatta de marknader och strukturer, såsom bostads-, fastighets- och lokalmarknaden, som påverkar vilka hushåll och verksamheter som ges förutsättningar att etablera sig och verka i ett område.

11.4.2 Stärk lokalsamhällets motståndskraft mot inflytandet från parallella samhällsstrukturer

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att ett stärkt lokalsamhälle är en viktig del i arbetet mot parallella samhällsstrukturer.

11.4.3 Prioritera arbetet med korrekt samhällsinformation i områden där utanförskapet är stort

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att arbetet med korrekt samhällsinformation behöver prioriteras i områden där utanförskapet är stort och tilliten till samhällets institutioner är låg. Socialnämndens erfarenheter visar att långsiktigt informations- och dialogarbete i samverkan med civilsamhället är viktigt för att stärka tilliten och motverka desinformation.

11.4.4 Stärk arbetet mot parallell bostadsförmedling och felaktig folkbokföring

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att arbetet mot parallell bostadsförmedling och felaktig folkbokföring bör stärkas. Staden har redan ett aktivt arbete på området. Arbetet bör kombineras med bostadssociala insatser som stärker utsatta gruppers tillgång till den ordinarie bostadsmarknaden.

11.5 Stärk samhällets motståndskraft

11.5.1 Stärk arbetet mot otillåten påverkan och infiltration

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att arbetet mot otillåten påverkan och infiltration behöver prioriteras och att kommunerna behöver få bättre tillgång till samlat och användbart stöd. Stadsledningskontoret delar bedömningen att stödet bör bygga vidare på befintliga nationella kunskaps- och metodstöd, såsom de som tagits fram av Brå och Statskontoret. Det är särskilt viktigt att stödet innehåller konkret vägledning och omfattar även subtila och svårupptäckta former av påverkan. Samtidigt är det viktigt att arbetet bedrivs på ett sätt som inte leder till misstänkliggörande eller stigmatisering av enskilda grupper.

Stadsledningskontoret ser även positivt på utredningens förslag om stärkt forskning och kunskapsuppbyggnad på området. Ett samlat stöd bör dessutom belysa sambanden mellan otillåten påverkan, välfärdsbrottslighet och annan systemhotande påverkan, då dessa i dag endast delvis behandlas i befintliga stöd och kunskapsunderlag.

11.5.2 Utöka stödet för ökat informationsutbyte mellan offentliga aktörer

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att de utökade möjligheterna till informationsutbyte behöver få större genomslag i praktiken. För att de nya sekretessbrytande reglerna ska få avsedd effekt behövs nationellt stöd i form av juridisk och praktisk vägledning, tydliga kontaktvägar samt ändamålsenliga tekniska lösningar. Det är särskilt viktigt eftersom osäkerhet, etablerade arbetssätt och organisationskulturer kan utgöra hinder för informationsdelning.

Stadsledningskontoret delar även utredningens bedömning att det regionala underrättelsecentren (RUC) utgör ett värdefullt samverkansforum i arbetet mot brottslighet och ser positivt på att kommuner i högre grad ges möjlighet att adjungeras vid behov. Inom inköps- och upphandlingsområdet finns därutöver behov av bättre nationellt stöd, exempelvis genom en samlad databas med information om leverantörer, såsom domar, tillstånd och näringsförbud, för att underlätta kontroller och motverka välfärdsbrott.

11.5.3 Förtydliga riktlinjer och stöd för samverkan med civilsamhället

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att offentliga aktörer behöver goda förutsättningar för en tydlig, rättssäker och ändamålsenlig samverkan med civilsamhället. Civilsamhället är en viktig resurs i det förebyggande arbetet, men det offentliga ansvaret måste vara tydligt. Nationellt stöd bör ge vägledning om roller, ansvar och rättssäkerhet med utrymme för lokal anpassning.

Stadsledningskontoret anser vidare att demokrativillkoret bör omfatta även kommunal och regional bidragsgivning till civilsamhället samt kompletteras med ett bredare fokus på ekonomisk brottslighet. Även aktörer som inte kan betraktas som antidemokratiska kan utnyttja föreningsstöd eller civilsamhällets organisationer i brottsliga syften, vilket motiverar ett mer riskbaserat och ändamålsenligt kontrollperspektiv.

11.5.4 Verka för en god förvaltningskultur

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att en god förvaltningskultur i kommuner och regioner är en viktig förutsättning för rättssäker och professionell verksamhet. Stockholms stad arbetar redan aktivt med dessa frågor, men förutsättningarna skiljer sig åt mellan kommuner. Särskilt mindre kommuner kan ha begränsade resurser att utveckla utbildningsmaterial, rutiner och stöd för chefer och medarbetare. Därför är statligt stöd till kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte angeläget.

11.5.5 Öka kunskapen om släktbaserade kriminella nätverk

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att arbetet mot släktbaserade kriminella nätverk behöver bedrivas utifrån ett brett och kunskapsbaserat angreppssätt. Stadsledningskontoret ser positivt på att Polismyndigheten, i samverkan med berörda aktörer, tar fram en nationell kunskapsöversikt. Arbetet bör ske i nära dialog med kommunerna och resultera i ett kunskapsstöd som är praktiskt användbart i det lokala arbetet.

Ökad kunskap om nätverkens omfattning, organisering och påverkan på individer, lokalsamhällen och offentliga verksamheter är viktig för att utveckla effektiva förebyggande insatser. Särskilt betydelsefullt är att stärka kunskapen om barn och unga som lever i eller nära dessa miljöer. Stadsledningskontoret ser därför positivt på samordningen med Brå:s arbete att kartlägga släktbaserade kriminella nätverk och analysera barns och ungas levnadsvillkor i dessa sammanhang.

Konsekvenser för barn och barns rättigheter samt för jämställdhet

Stadsledningskontoret noterar att utredningen saknar både en barnkonsekvensanalys och en redogörelse för hur barn och unga har involverats i utredningsarbetet. Detta är särskilt angeläget mot bakgrund av att direktiven uttryckligen anger att barns och ungas perspektiv ska beaktas. Vidare behöver risken för stigmatisering och diskriminering av barn och unga utifrån exempelvis bostadsområde eller

familjebakgrund analyseras ytterligare för att säkerställa rättssäkra förslag i enlighet med barnkonventionens principer om barnets bästa, icke-diskriminering och barns rätt till delaktighet.

Övriga kommentarer

Stadsledningskontoret tillstyrker betänkandets huvudinriktning och delar utredningens bedömning att parallella samhällsstrukturer formas genom ett samspel mellan faktorer på individ-, grupp- och samhällsnivå. Arbetet behöver därför kombinera förebyggande och främjande insatser med riktade åtgärder för att stärka integration, minska utanförskap och motverka kriminalitet och begränsande normstrukturer. Detta ligger väl i linje med socialtjänstlagens intentioner och det arbete som redan bedrivs i staden.

Stadsledningskontoret instämmer i att arbetet behöver involvera såväl statliga myndigheter som kommuner, regioner, civilsamhälle, näringsliv och andra lokala aktörer, med utgångspunkt i en tydlig och rättssäker ansvarsfördelning. Stadsledningskontoret ser positivt på ett stärkt regionalt och nationellt stöd, förutsatt att det är långsiktigt, ändamålsenligt och utformas i dialog med kommunerna. Det är samtidigt viktigt att värna den kommunala självstyrelsen och att beakta kommunernas olika förutsättningar.

Även om utredningen inte föreslår några nya lagstadgade krav för kommunerna förutsätter flera av förslagen kommunal medverkan i kartläggningar och analyser, som kan innebära ökade organisatoriska och ekonomiska kostnader. Stadsledningskontoret bedömer därför att utredningen underskattar de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna. Konsekvensanalysen bör fördjupas och eventuella nya eller utökade kommunala åtaganden finansieras i enlighet med finansieringsprincipen.

Stadsledningskontoret konstaterar vidare att utredningen saknar en samlad analys av förslagens konsekvenser för barn, personer med funktionsnedsättning, jämställdheten mellan kvinnor och män, den personliga integriteten samt mänskliga rättigheter.

Avslutningsvis vill stadsledningskontoret betona vikten av att nationella kunskapsstöd och verktyg är konkreta, verksamhetsnära och möjliga att omsätta i det lokala arbetet. De bör utformas så att de stärker kommunernas befintliga arbete, snarare än att skapa parallella strukturer.

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 oktober 2026 följande.

1. Arbetsmarknadsnämnden godkände förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Paragrafen justerades omedelbart.

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 8 oktober 2026 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetsmarknadsförvaltningen tillstyrker de förslag som bedöms beröra nämndens sakområden:

- Utöka stödet till kommunerna i arbetet mot parallella samhällsstrukturer (11.2)
- Utöka målgruppen för integrationspolitiska insatser (11.3.1)
- Öka kunskapen om hur negativ social kontroll påverkar arbetsmarknadsetablering (11.3.2)
- Stärk kommunernas uppsökande arbete (11.3.3)
- Kartlägg kommunernas förebyggande och främjande arbete (11.3.4)
- Formalisera samverkan om förebyggande arbete (11.4.1)
- Stärk skolväsendets demokrati- och värdegrundsarbete (11.4.2)
- Prioritera korrekt samhällsinformation i områden med stort utanförskap (11.4.3)

Förvaltningen konstaterar samtidigt att utredningens främsta syfte har varit att ta fram ett kunskapsunderlag och att de aktuella åtgärdsförslagen är på en övergripande nivå samt att det i flera fall är svårt att avgöra vad förslagen konkret skulle innebära.

Arbetsmarknadsförvaltningen lämnar följande synpunkter på förslagen:

Utöka målgruppen för integrationspolitiska insatser (11.3.1)

I betänkandet föreslås att målgruppen för de integrationspolitiska insatserna ska utökas i syfte att fler ska kunna ta del av dem. Behoven i gruppen kvinnor som beviljats uppehållstillstånd på grund av familjeanknytning lyfts särskilt fram.

En statlig utredning (SOU 2023:24) har även tidigare föreslagit att målgruppen för etableringsprogrammet utvidgas till att omfatta nyanlända kvinnor och män som invandrat av familjeskäl, alltså anhöriginvandrare. Det förslaget delas av utredningen. Arbetsmarknadsförvaltningen ser positivt på att målgruppen för etableringsprogrammet skulle utvidgas. I övrigt är det i betänkandets förslag inte klarlagt vilka integrationspolitiska insatser som avses. Förvaltningen vill poängtera att en utvidgning av målgruppen för integrationspolitiska insatser förutsätter tydlighet kring vilka insatser som avses och vilken samhällsaktör som har ansvar för att tydligare kunna ta ställning till konsekvenser.

En annan tidigare utredning (SOU 2025:55) har till exempel föreslagit att fler ska ta del av samhällsorienteringen. Arbetsmarknadsförvaltningens erfarenhet att det är en utmaning att nå en utvidgad målgrupp i och med att kommunen saknar information om målgruppen. Förvaltningen framhåller därför att en utvidgning av målgruppen för

integrationspolitiska insatser ofta förutsätter samverkan mellan flera myndigheter, för att fler individer ska nås av information om insatserna och att kommunerna får tillgång till målgruppsdata för att kunna genomföra sitt uppdrag.

Det finns ett stort behov av utökad samverkan mellan kommuner och myndigheter då utmaningarna är tvärsektoriella och ofta förutsätter informationsdelning och parallella insatser.

Stärk kommunernas uppsökande arbete (11.3.3)

Förslaget innebär att kommunerna i större utsträckning än i dag bör arbeta för att nå personer som inte själva söker information och stöd från samhället i enlighet med det uppsökande och motiverande ansvar som återfinns inom bland annat socialtjänst, vuxenutbildning och för skola. Även tillsynen över kommunernas uppsökande och motiverande ansvar föreslås stärkas.

Arbetsmarknadsförvaltningen bedriver ett omfattande uppsökande arbete i syfte att nå och erbjuda stöd till vissa målgrupper i utsatt ställning på arbetsmarknaden samt för att motivera till studier. Förvaltningen instämmer i vikten av ett aktivt uppsökande arbete för att nå individer som inte själva söker information eller stöd av samhället. Uppsökande arbete är resurskrävande eftersom det förutsätter personliga möten, kontinuerlig relationsskapande verksamhet och fungerande informationsflöden mellan myndigheter.

Arbetsmarknadsförvaltningen bedömer därför att ett stärkt uppsökande arbete förutsätter:

• tydlig ansvarsfördelning mellan statliga och kommunala aktörer,

• förbättrad möjlighet till informationsöverföring mellan myndigheter,

• långsiktiga resurser för att möjliggöra personliga möten och uppsökande insatser i praktiken.

Kartlägg kommunernas förebyggande och främjande arbete (11.3.4)

Arbetsmarknadsförvaltningen bedömer att en nationell kartläggning som bidrar till ett förbättrat, mer likvärdigt och kunskapsbaserat förebyggande och främjande arbete för barn och unga bör samordnas med befintliga uppföljningar, exempelvis Socialstyrelsens uppföljning av det förebyggande arbetet enligt socialtjänstlagen (2025:400). Detta för att undvika parallella system och säkerställa en likvärdig nationell struktur.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 oktober 2026 följande.

1. Nämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Reservation av Gulan Avci (L), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Kristin Jacobsson (C), se Reservationer m.m.

Ersättaryttrande av Maurice Forslund (KD) som instämde Liberalernas reservation.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 10 oktober 2026 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning av synpunkter

Socialförvaltningen ser positivt på ett stärkt och långsiktigt arbete för förbättrad integration och minskat utanförskap. Ett sådant arbete kan också bidra till att motverka parallella samhällsstrukturer, under förutsättning att begreppet definieras och operationaliseras på ett tydligt och användbart sätt. Socialförvaltningen lyfter vikten av att arbetet bygger på en gemensam förståelse av vilka problem som ska motverkas, tar sin utgångspunkt i lokala behov och är rättssäkert och proportionerligt. Det är också viktigt att arbetet inte bidrar till att grupper eller bostadsområden pekas ut eller stigmatiseras.

Socialförvaltningen instämmer i flera av utredningens bedömningar och tillstyrker förslaget om stärkt stöd till kommunerna. Socialförvaltningen ser också positivt på ett stärkt uppsökande och förebyggande arbete, bättre förutsättningar för informationsutbyte och samverkan med civilsamhället. Arbetet bör bygga vidare på befintlig kunskap, lagstiftning, etablerade arbetssätt och stödstrukturer. Nationellt stöd bör stärka kommunernas förutsättningar att omsätta kunskap i praktiken, medan prioriteringarna behöver utgå från lokala behov och problembilder. Nya insatser, strukturer och uppföljningar bör utvecklas först när det finns ett tydligt behov och ett mervärde i förhållande till det som redan finns.

Socialförvaltningen avstyrker förslagen om indikatorer för att följa upp parallella normsystem, en nationell kartläggning av kommunernas förebyggande och främjande arbete samt en särskild nationell samordnare mot parallella samhällsstrukturer. När det gäller den nationella samordningen ser Socialförvaltningen i stället behov av att stärka och knyta samman befintliga uppdrag och stödstrukturer.

Ställningstaganden

11.1.1 Begreppet parallella samhällsstrukturer bör preciseras i relation till målet för politiken mot utanförskap

Socialförvaltningen instämmer i utredningens bedömning att begreppet ”parallella samhällsstrukturer” behöver preciseras och operationaliseras. Det behöver samtidigt vara tydligt vilken betydelse begreppet har i förhållande till befintliga begrepp och arbetssätt inom socialtjänsten. En tydlig avgränsning behövs för att skapa en gemensam förståelse av vilken problematik som avses och vad som ska motverkas.

Det är viktigt att skilja mellan företeelser som begränsar individers fri- och rättigheter och exempelvis kultur, nära familjeband eller engagemang i föreningslivet. En otydlig avgränsning kan leda till att legitima sociala och kulturella sammanhang problematiseras eller att grupper och bostadsområden stigmatiseras. Arbetet bör därför fokusera på konkreta handlingar, strukturer och maktutövning som begränsar individers fri- och rättigheter eller står i strid med demokratiska principer. Bedömningar behöver utgå från individers och lokala aktörers faktiska erfarenheter och problembilder, snarare än från antaganden om grupper eller områden.

För socialtjänstens del behöver preciseringen ge stöd för att identifiera och hantera konkreta problem och behov och samtidigt skapa ett tydligt mervärde i förhållande till befintliga begrepp och arbetssätt.

11.1.4 Följ upp parallella normsystem med indikatorer för hedersrelaterat våld och förtryck

Socialförvaltningen avstyrker förslaget. Det är oklart vilket behov och vilken funktion de föreslagna indikatorerna skulle fylla i uppföljningen av parallella normsystem. Indikatorerna kan ge information om normer och värderingar, men utgör inte nödvändigtvis direkta mått på förekomsten av parallella normsystem. Det behöver därför vara tydligt vad som ska följas upp och hur olika typer av data ska användas tillsammans för att ge en tillförlitlig bild.

Det behöver också tydliggöras vilken roll kommunerna förväntas ha i uppföljningen och hur ansvarsfördelningen mellan nationell, regional och lokal nivå ska se ut. Nya uppgifter bör endast samlas in eller rapporteras om de behövs för den uppföljning som ska göras och kan bidra med relevant kunskap.

11.1.7 Utöka stödet till kommunerna i arbetet mot parallella samhällsstrukturer

Socialförvaltningen tillstyrker förslaget under förutsättning att stödet utgår från en tydlig definition och operationalisering av begreppet parallella samhällsstrukturer. Det behöver vara tydligt vilken problematik som avses och vad som ska identifieras och motverkas. Annars finns risk att stödet blir svårt att tillämpa på ett rättssäkert och ändamålsenligt sätt.

Stödet behöver utgå från kommunernas lokala behov och bygga vidare på befintlig kunskap och etablerade arbetssätt. Ett samordnat regionalt stöd kan bidra till att kommunerna inte behöver utveckla kunskap, metoder och arbetssätt var för sig. För Stockholms stad, med en stor och komplex organisation och varierande lokala problembilder, behöver stödet kunna anpassas till stadens förutsättningar och ta tillvara lokal kunskap och erfarenhet.

Stödet behöver samtidigt svara mot identifierade behov och inte leda till ökad administration eller nya arbetssätt utan tydlig funktion. För socialtjänsten är det viktigt att stödet kan användas inom befintliga uppdrag och bidra till att omsätta kunskap i praktiskt arbete.

11.1.8 Tillsätt en nationell samordnare mot parallella samhällsstrukturer

Socialförvaltningen avstyrker förslaget om att tillsätta en särskild nationell samordnare mot parallella samhällsstrukturer. Socialförvaltningen instämmer däremot i behovet av en mer sammanhållen och långsiktig nationell samordning som bygger vidare på befintliga uppdrag och stödstrukturer, däribland regionala samverkans- och stödstrukturer (RSS).

Socialförvaltningen föreslår därför att behovet av nationell samordning i stället tillgodoses genom att befintliga uppdrag och stödstrukturer stärks och knyts samman. Det kan bidra till kunskaps- och metodstöd, erfarenhetsutbyte och spridning av fungerande arbetssätt utan att nya parallella strukturer behöver byggas upp.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys konstaterar i Med kunskap som kompass (2026:1) att det finns en omfattande nationell kapacitet att ta fram och sprida kunskapsstöd, men att kommunernas förutsättningar att omsätta kunskap i praktiken varierar[1]. En stärkt nationell samordning bör därför bidra till att knyta samman befintliga strukturer och stärka kommunernas möjligheter att använda kunskapsstödet.

11.2.2 Öka kunskapen om hur negativ social kontroll påverkar arbetsmarknadsetablering

Socialförvaltningen instämmer i utredningens bedömning att det behövs ökad kunskap om hur negativ social kontroll påverkar kvinnors möjligheter till arbetsmarknadsetablering och att arbetssätt för att identifiera och stödja kvinnor som lever med sådan utsatthet behöver stärkas.

För socialtjänsten är ekonomiskt bistånd en viktig kontaktyta, där individuell kartläggning och planering mot egen försörjning kan ge möjlighet att uppmärksamma våldsutsatthet och negativ social kontroll samt informera om stöd och skydd. Den ökade digitaliseringen kan samtidigt försvåra möjligheten att upptäcka utsatthet, exempelvis när en annan person hanterar kvinnans myndighetskontakter.

Socialförvaltningen ser därför behov av fortsatt kunskaps- och metodutveckling som stärker yrkesverksammas förutsättningar att uppmärksamma och stödja kvinnor som lever i utsatthet.

11.2.4 Stärk kommunernas uppsökande arbete

Socialförvaltningen instämmer i utredningens bedömning att kommunerna i större utsträckning bör arbeta för att nå personer som inte själva söker information och stöd från samhället. Socialförvaltningen instämmer i att det finns behov av att följa upp hur det uppsökande ansvaret genomförs och vilka resultat det leder till. Däremot behöver formerna för en stärkt tillsyn tydliggöras och det behöver vara tydligt hur den

[1] Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Med kunskap som kompass – En kartläggning och analys av styrningen med kunskap inom socialtjänsten, rapport 2026:1.

kan stödja och samspela med kommunernas befintliga uppföljning och kvalitetsstyrning.

Socialförvaltningen framhåller att uppföljningen bör bidra till ökad kunskap om vilka arbetssätt som når personer som är svåra att nå, vilka hinder som finns och vilka resultat olika arbetssätt leder till. Arbetet behöver utgå från lokala behov. Dialog med berörda grupper och lokala aktörer är viktig för att utveckla arbetssätt som bygger tillit, tar hänsyn till integritet och minskar risken för stigmatisering.

Detta behöver också ses i relation till den pågående omställningen till den nya socialtjänstlagen, där ett omfattande arbete redan pågår med att utveckla det förebyggande och uppsökande arbetet. Det nationella stödet behöver samspela med och stärka denna omställning, bygga vidare på befintlig kunskap och etablerade arbetssätt samt bidra med stöd som är relevant för kommunernas praktiska arbete. Erfarenheter från kommunernas befintliga verksamheter kan bidra med kunskap om hur olika kontaktytor och arbetssätt kan användas för att nå personer som annars är svåra att nå.

Ekonomiskt bistånd är exempelvis en viktig kontaktyta där det personliga mötet kan ge möjlighet att tidigt uppmärksamma behov, utsatthet och behov av stöd och skydd. Stockholms stad har också sedan flera år arbetssätt riktade till kvinnor som står långt från arbetsmarknaden, bland annat stadsdelsmammor och stadsdelssystrar. Sådana erfarenheter kan bidra till kunskap om hur uppsökande arbete kan utformas för olika grupper och hur lokala arbetssätt kan bygga tillit och skapa vägar in till samhällets stöd.

11.3.2 Kartlägg kommunernas förebyggande och främjande arbete

Socialförvaltningen avstyrker förslaget om en nationell kartläggning av kommunernas förebyggande och främjande arbete med barn och unga. Socialförvaltningen delar ambitionen att öka kunskapen om det förebyggande arbetet, men bedömer inte att en ny nationell kartläggning är ett tillräckligt motiverat och proportionerligt sätt att uppnå detta.

Socialtjänsten befinner sig redan i en omfattande omställning mot ett mer förebyggande och kunskapsbaserat arbetssätt. Det förebyggande arbetet behöver utgå från lokala behov, målgrupper och lägesbilder och kan därför se olika ut mellan kommuner. En nationell kartläggning riskerar att ge en förenklad bild av ett arbete som bedrivs under olika förutsättningar. Den kan också innebära dubbelrapportering i förhållande till uppföljningar och kunskapsunderlag som redan finns.

Utredningen lyfter behovet av bättre samordning mellan myndigheter och stödstrukturer, mer verksamhetsnära stöd och en stärkt förmåga att omsätta kunskap i praktiken. Socialförvaltningen bedömer därför att fokus i stället bör ligga på att utveckla och samordna befintliga kunskapsstöd och arbetssätt. Det finns exempelvis redan kunskapsstöd och arbetssätt för att kartlägga och utveckla kommunernas förebyggande arbete, såsom Länsstyrelsens Preventionspalett som lyfts i

utredningen[2]. Fokus bör vara att stärka kommunernas förutsättningar att utveckla det förebyggande arbetet och öka kunskapen om vad som fungera, snarare än att införa nya kartläggningar och rapporteringskrav.

11.3.3 Formalisera samverkan om förebyggande arbete och inkludera fristående och privata aktörer

Socialförvaltningen instämmer i utredningens bedömning att samverkan mellan förskola och skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård samt fristående och privata aktörer behöver vara mer strukturerad och långsiktig. Det är särskilt viktigt i det förebyggande arbetet för barn och unga, där flera aktörer behöver bidra utifrån sina respektive uppdrag.

Socialförvaltningens erfarenhet är att samverkan med fristående och privata aktörer kan vara särskilt utmanande och i hög grad bero på den enskilda aktörens förutsättningar och vilja att delta. Tydligare nationella förutsättningar kan bidra till bättre kontinuitet, gemensam planering och tydlig ansvarsfördelning.

Samtidigt behöver organisering och arbetssätt kunna anpassas efter lokala förutsättningar, lägesbilder och behov. Nationell nivå bör därför främst bidra genom att skapa tydliga förutsättningar och undanröja hinder för samverkan, medan den konkreta utformningen bör kunna ske lokalt.

11.3.5 Stärk arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck

Socialförvaltningen instämmer i utredningens bedömning att arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck behöver stärkas. Särskilt viktigt är att förbättra den tidiga upptäckten och säkerställa att barn och unga som lever med hedersrelaterad utsatthet uppmärksammas och får stöd i ett tidigt skede.

Tidiga tecken på utsatthet kan uppmärksammas i verksamheter som barn och unga möter i sin vardag, såsom förskola, skola, hälso- och sjukvård och fritidsverksamhet. Det är därför viktigt att stärka dessa verksamheters kunskap och förmåga att identifiera tidiga tecken samt relevanta risk- och skyddsfaktorer och att säkerställa tydliga vägar för oro och relevant information till socialtjänsten.

Samtidigt behöver Socialförvaltningen fortsätta utveckla socialtjänstens egen kompetens och arbetssätt. Hedersärenden är ofta komplexa och kan förändras över tid, vilket ställer krav på kunskap, kontinuitet och förmåga att anpassa stöd och insatser efter den enskildes situation.

Socialförvaltningen ser positivt på fortsatt nationellt kunskaps- och metodstöd som kan bidra till denna utveckling. Stödet behöver utgå från verksamheternas praktiska

[2] I preventionspaletten beskrivs verksamheter och insatser som kommuner enligt forskning, myndighetsrekommendationer eller lag kan/ska erbjuda för att stärka fyra av de viktigaste skyddsfaktorerna för barn och unga, med potential att påverka flera olika problemutfall.

behov och bidra till en gemensam förståelse av hedersrelaterad utsatthet och hur den kan identifieras och hanteras.

11.3.6 Stärk stödet till barn och unga som växer upp i kriminella miljöer

Socialförvaltningen instämmer i utredningens bedömning att barn och unga som växer upp i familjer där kriminalitet har normaliserats behöver uppmärksammas särskilt och att socialtjänsten och andra berörda aktörer behöver ha goda förutsättningar att ge dessa barn stöd och skydd. Socialförvaltningen instämmer även i att frågan om behovet av nya eller utvecklade verktyg, metoder och stödinsatser bör övervägas när mer kunskap om målgruppen finns.

Det finns redan kunskap, arbetssätt och insatser för barn och unga som befinner sig i risk för kriminalitet. Samtidigt kan särskilda utmaningar uppstå när familjen eller släkten själv är en del av riskmiljön, när det finns säkerhetsrisker vid placering eller när barnets möjligheter att söka stöd begränsas av social kontroll och lojalitetskrav. Detta behöver beaktas i det fortsatta arbetet med stöd och skydd.

Förutsättningarna förändras också genom den nya lagen (2026:1637) om insatser inom socialtjänsten när samtycke saknas, som träder i kraft den 2 januari 2027[3]. Lagen ger socialnämnden i vissa situationer möjlighet att besluta om insatser utan samtycke (3 kap. 1–3 §§ och 4 kap. 1–2 §§). Det behöver följas upp hur den nya lagstiftningen fungerar i praktiken och vilken betydelse den får för barn som växer upp i kriminella miljöer.

Brå genomför samtidigt ett regeringsuppdrag om barn och unga som växer upp med släktbaserade kriminella nätverk i sin närhet[4]. Uppdraget ska redovisas senast den 25 april 2028. Resultaten bör tillsammans med erfarenheter från befintliga arbetssätt och den nya lagstiftningen ligga till grund för bedömningen av om ytterligare verktyg, metoder eller stödinsatser behövs samt om befintliga arbetssätt behöver förändras eller avvecklas. Eventuell utveckling bör utgå från identifierade behov och den lokala problembilden samt stå i proportion till problemets omfattning.

11.4.3 Prioritera arbetet med korrekt samhällsinformation i områden där utanförskapet är stort

Socialförvaltningen instämmer i utredningens bedömning att arbetet med korrekt samhällsinformation behöver prioriteras i områden där utanförskapet är stort och tilliten till samhällets institutioner är låg. Socialförvaltningen bedömer att detta redan är en viktig del av socialtjänstens arbete och att arbetet behöver fortsätta att prioriteras och utvecklas. Erfarenheter från desinformationskampanjer om socialtjänsten visar att det finns behov av en robust och långsiktig förmåga att ge

[3] Lag (2026:1637) om insatser inom socialtjänsten när samtycke saknas. Lagen träder i kraft den 2 januari 2027.

[4] Regeringsbeslut den 30 juni 2026, Uppdrag till Brottsförebyggande rådet om släktbaserade kriminella nätverk och levnadsvillkor för barn och unga, A2026/00693. Uppdraget ska redovisas senast den 25 april 2028.

korrekt information, bemöta felaktiga uppgifter och upprätthålla tilliten till socialtjänsten.

Informationen behöver vara tydlig, tillgänglig och anpassad efter olika målgrupper och lokala förutsättningar. Erfarenheter från Stockholms stads arbete med romsk inkludering visar att tidigare erfarenheter av diskriminering och myndighetskontakter kan påverka tilliten till offentliga aktörer. Långsiktiga relationer och kontinuerlig dialog är därför viktiga delar i arbetet.

Civilsamhället och andra lokala aktörer kan på motsvarande sätt fungera som brobyggare och bidra med lokal kunskap och närvaro. Samverkan behöver dock komplettera, och inte ersätta, kommunens ansvar. Arbetet behöver samtidigt ta hänsyn till att grupper inte är homogena och att individers erfarenheter, behov och förutsättningar kan skilja sig åt. Hänsyn behöver därför tas till integritet och risken för stigmatisering.

11.4.4 Stärk arbetet mot parallell bostadsförmedling och felaktig folkbokföring

Socialförvaltningen instämmer i utredningens bedömning att arbetet mot parallell bostadsförmedling och felaktig folkbokföring bör stärkas. Socialtjänsten har redan en skyldighet att underrätta Skatteverket vid misstanke om felaktig folkbokföring[5]. Socialtjänstens uppdrag bör även fortsättningsvis vara att uppmärksamma och lämna relevant information inom ramen för det egna uppdraget, inte att bedriva kontroll av folkbokföring eller bostadsförhållanden. Ett utökat kontrollansvar kan påverka förtroendet för socialtjänsten och göra att personer i utsatta situationer avstår från att söka hjälp.

Socialförvaltningen vill samtidigt, i linje med utredningens resonemang om bostadsmarknadens strukturella hinder, framhålla att frågan också behöver ses ur ett bostadssocialt perspektiv. Många av socialtjänstens målgrupper har svårt att få tillgång till den ordinarie bostadsmarknaden, bland annat på grund av höga krav på inkomst och referenser. När tillgången till ordinarie bostäder är begränsad ökar risken att människor hänvisas till osäkra eller oseriösa bostadslösningar. Åtgärder mot parallella bostadsmarknader behöver därför kombineras med insatser som förbättrar utsatta gruppers möjligheter att få tillgång till den ordinarie bostadsmarknaden.

11.5.1 Stärk arbetet mot otillåten påverkan och infiltration

Socialförvaltningen instämmer i utredningens bedömning att arbetet mot otillåten påverkan och infiltration behöver prioriteras och att kommunerna behöver få bättre tillgång till samlat och användbart stöd. Samtidigt finns redan omfattande nationell kunskap, metodstöd och pågående insatser. Fokus bör därför främst ligga på att samla, samordna och omsätta befintlig kunskap och stöd i praktiken.

---

[5] 32 c § folkbokföringslagen (1991:481). En myndighet ska underrätta Skatteverket om det kan antas att en uppgift i folkbokföringen är oriktig eller ofullständig.

Som Socialförvaltningen framhåller i avsnitt 11.1.8 kan regionala samverkans- och stödstrukturer (RSS) bidra till att omsätta nationell kunskap och stöd i kommunernas arbete. Deras resurser och förutsättningar varierar dock och räcker sammantaget inte till för att möta kommunernas behov. För att RSS ska kunna fylla denna funktion behöver de därför ges tillräckliga och långsiktiga resurser.

Stockholms stad har redan etablerade arbetssätt för att förebygga och hantera otillåten påverkan, vilket framgår av Stockholms stads trygghetsprogram 2024–2027[6]. Det nationella och regionala stödet bör därför bygga vidare på och stärka befintliga strukturer.

11.5.2 Utöka stödet för ökat informationsutbyte mellan offentliga aktörer

Socialförvaltningen instämmer i utredningens bedömning att de utökade möjligheterna till informationsutbyte behöver få större genomslag i praktiken. De senaste årens lagstiftningsförändringar har inneburit såväl nya möjligheter som skyldigheter för socialtjänsten att dela information med andra aktörer. Samtidigt har regelverket blivit mer omfattande och kan vara svårt att överblicka och tillämpa. Ett större fokus kan behöva läggas på att andra aktörer, exempelvis polismyndigheten, även delar relevant information med socialtjänsten.

Socialtjänsten behöver samtidigt omsätta flera nya regler om informationsutbyte i det dagliga arbetet. För att detta ska ske enhetligt och rättssäkert behövs tydlig vägledning om när information får eller ska lämnas och hur sekretess och intresseavvägningar ska hanteras. Behovet är tydligt både i arbetet med ekonomiskt bistånd, där information från andra aktörer kan behöva användas för att bedöma rätten till bistånd och motverka felaktiga utbetalningar, och i samverkan mellan socialtjänst, skola och polis, där det behöver vara tydligt vilken information som kan delas och hur.

Socialförvaltningen instämmer därför i behovet av ett stärkt nationellt stöd, men anser att det i första hand bör ges inom ramen för befintliga stödstrukturer och uppdrag, exempelvis Socialstyrelsens uppdrag att stödja kommunerna[7]. Fokus bör ligga på att underlätta implementeringen av redan genomförda lagändringar och ge verksamheterna stöd att omsätta regelverket i praktiken.

11.5.3 Förtydliga riktlinjer och stöd för samverkan med civilsamhället

Socialförvaltningen instämmer i utredningens bedömning att offentliga aktörer behöver goda förutsättningar att samverka med civilsamhället på ett tydligt, rättssäkert och ändamålsenligt sätt. Som förvaltningen tidigare har framhållit i avsnitt 11.4.3 kan civilsamhället vara en viktig länk till grupper som annars är svåra att nå och bidra till ökad tillit och tillgång till samhällsinformation och stöd.

---

[6] Stockholms stad, Stockholms stads trygghetsprogram 2024–2027.

[7] Regeringsbeslut den 25 september 2025, Uppdrag till Socialstyrelsen om stärkt stöd i tillämpningen av nya regler om informationsutbyte, S2025/01634

Socialförvaltningen delar utredningens bedömning att civilsamhället kan vara en viktig resurs i det förebyggande arbetet och för att nå grupper som offentliga verksamheter har svårt att nå. Samtidigt är det viktigt att ansvarsfördelningen är tydlig och att civilsamhällets insatser kompletterar, snarare än ersätter, det offentliga ansvaret.

Socialförvaltningen ser positivt på ett mer samlat och praktiskt nationellt stöd som bygger vidare på befintlig kunskap och erfarenhet och ger vägledning om bland annat roller, ansvar, insyn, riskbedömningar och rättssäkerhet. Den konkreta organiseringen av samverkan behöver samtidigt kunna anpassas efter lokala behov och förutsättningar. Civilsamhällets kunskap och erfarenheter från det praktiska arbetet bör tas tillvara i utvecklingen av arbetssätt och samverkansformer.

Socialförvaltningen har inga synpunkter på utredningens bedömning att det bör övervägas om ett demokrativillkor även bör omfatta kommunal och regional bidragsgivning till civilsamhällets organisationer.

11.5.5 Öka kunskapen om släktbaserade kriminella nätverk

Socialförvaltningen instämmer i utredningens bedömning att det behövs ökad kunskap om släktbaserade kriminella nätverk. Som framgår av avsnitt 11.3.6 pågår redan ett nationellt kunskapsarbete genom Brottsförebyggande rådets regeringsuppdrag. Resultaten bör ge bättre underlag för att bedöma behovet av åtgärder och hur arbetet bör utformas.

Det är viktigt att begrepp används tydligt och enhetligt och att faktisk koppling till kriminalitet skiljs från släkt- eller grupptillhörighet. Detta är viktigt för träffsäkra insatser och för att undvika stigmatisering.

Socialtjänstens arbete behöver utgå från lokala behov och den lokala problembilden. Kommunernas kunskap och erfarenheter behöver därför tas tillvara i den fortsatta kunskapsutvecklingen.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2026 följande.
Utbildningsnämnden godkänner utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation av Gulan Avci (L), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Claes Nyberg (C) och Andréa Hedin m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 23 september 2026 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning av synpunkter

Av betänkandet framgår att arbetet mot parallella samhällsstrukturer behöver bedrivas inom flera olika politikområden och på både nationell och lokal nivå. Utredningen föreslår åtgärder inom fem övergripande inriktningar. Utbildningsförvaltningen lämnar synpunkter på åtgärderna i avsnitt 11.3 som handlar om att stärka det förebyggande och främjande arbetet för barn och unga.

Utbildningsförvaltningen instämmer i utredningens analys och håller med om att de föreslagna åtgärderna kan stärka det förebyggande arbetet för barn och unga.

Ställningstaganden

Det är framför allt åtgärderna i avsnitt 11.3 om att stärka det förebyggande och främjande arbetet för barn och unga som berör utbildningsnämndens verksamhet. Utbildningsförvaltningen lämnar därför synpunkter på den delen av betänkandet.

11.3.2 Kartlägg kommunernas förebyggande och främjande arbete

Utbildningsförvaltningen delar utredningens bedömning. Utredningen bedömer att det förebyggande och främjande arbetet för barn och unga bör utgå från kända risk- och skyddsfaktorer kopplat till föräldrabarnrelationen, skolan och förskolan, fritiden, boendet och närsamhället. För att bidra till ett förbättrat, mer likvärdigt och kunskapsbaserat förebyggande och främjande arbete för barn och unga bedömer utredningen vidare att det bör genomföras en nationell kartläggning av kommunernas arbete.

11.3.3 Formalisera samverkan om förebyggande arbete och inkludera fristående och privata aktörer

Utbildningsförvaltningen delar utredningens bedömning. För att skapa bättre förutsättningar för ett effektivt och likvärdigt förebyggande arbete med barn och unga bedömer utredningen att samverkan mellan förskola/skola, socialtjänst hälso- och sjukvård och andra relevanta verksamheter behöver bli mer strukturerad och formaliserad.

Förvaltningen är positiv till en mer formaliserad samverkan om förebyggande arbete där även fristående aktörer ingår. Förvaltningen delar också utredningens bedömning att detta kan göra det förebyggande arbetet med barn och elever mer likvärdigt mellan kommunala och fristående förskolor och skolor.

11.3.4 Stärk skolväsendets demokrati- och värdegrundsarbete

Utbildningsförvaltningen delar utredningens bedömning. Utredningen bedömer att det behöver säkerställas att skolväsendets uppdrag att förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på, utförs i praktiken och genomsyrar alla skolor, oavsett bostadsområde och huvudman. Utredningen bedömer också att en del i arbetet bör vara att skärpa tillsynen av skolor. Vidare bedömer utredningen att effekterna av de beslutade förändringarna i läroplanen avseende sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck bör följas upp.

Förvaltningen instämmer i att skolans uppdrag att främja grundläggande värderingar kring demokrati, jämställdhet och alla människors lika värde är en viktig del i att motverka parallella samhällsstrukturer. I likhet med utredningen ser förvaltningen också att det är viktigt att börja arbetet med barn och elever i yngre åldrar och även att förskolan har en viktig roll.

Förvaltningen instämmer därutöver i utredningens bedömning att konsekvenserna av de beslutade förändringarna i läroplanen avseende sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck bör följas upp. Förändringarna innebär att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck inte längre ska ingå i läroplanernas inledande delar. De ska i stället ingå direkt i relevanta kursplaner och förvaltningen ser en risk i att det på sikt kan påverka skolpersonalens kunskaper inom områdena.

11.3.5 Stärk arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck

Utbildningsförvaltningen delar utredningens bedömning. Enligt utredningens bedömning behöver lagstiftning som syftar till att skydda barn och unga från allvarlig hedersrelaterad utsatthet få större genomslag i praktiken. Utredningen bedömer också att det förebyggande arbetet för barn och unga som växer upp med hedersnormer, eller med annan negativ social kontroll, behöver förbättras och att en angelägen fråga är hur samhället ska nå de yngsta barnen i behov av stöd och skydd.

11.3.6 Stärk stödet till barn och unga som växer upp i kriminella miljöer

Utbildningsförvaltningen delar utredningens bedömning. Utredningen bedömer att barn och unga som växer upp i familjer där kriminalitet har normaliserats bör uppmärksammas särskilt. Det gäller inte minst barn och unga i familjer med koppling till släktbaserade kriminella nätverk. Utredningen bedömer också att socialtjänsten och andra berörda aktörer behöver bättre förutsättningar att ge stöd och skydd till barn i sådana familjer. Vidare gör utredningen bedömningen att regeringen, med utgångspunkt i en studie som Brottsförebyggande rådet (Brå) ska genomföra, bör överväga om socialtjänsten behöver nya eller utvecklade metoder och stödinsatser.

Ekonomiska konsekvenser

Kapitel 12 i betänkandet rör konsekvenser av de förslag som utredningen lämnar avseende styrning, uppföljning och behov av mer kunskap, men inte konsekvenser av de föreslagna åtgärderna som förvaltningen behandlar i remissvaret.

Förvaltningen ser dock att de föreslagna åtgärderna i avsnitt 11.3 kan innebära ökade kostnader för verksamheterna i form av ökade arbetsinsatser, exempelvis för att stärka demokrati- och värdegrundsarbetet. Förvaltningen vill därför uppmärksamma att skolorna under de kommande åren behöver fokusera på flera stora förändringar såsom tioårig grundskola, nya läroplaner och ett nytt betygssystem.

Konsekvenser för barn och barns rättigheter samt för jämställdhet

Då ärendet är svar på en remiss från kommunstyrelsen gör förvaltningen ingen egen analys av ärendets konsekvenser för jämställdhet eller för barn och barns rättigheter. Förvaltningen förutsätter att en sådan analys vid behov görs av kommunstyrelsen i den fortsatta hanteringen av ärendet.

Förslag till beslut

Utbildningsförvaltningen föreslår att utbildningsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservationer m.m.

Socialnämnden

Reservation av Gulan Avci (L)

1. att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut, samt,
2. att därutöver anföra.

Liberalerna välkomnar kunskapsunderlaget om parallella samhällsstrukturer. I Sverige ska alla individer leva trygga liv och vara fria från förtryck. Vi får aldrig acceptera framväxten av parallellsamhällen och alla tecken på parallellsamhällen måste därför motarbetas med full kraft.

Ett tydligt sådant tecken är hedersrelaterat våld och förtryck. Vi invänder mot att förvaltningen avstyrker utredningens förslag om att följa upp parallella normsystem med indikatorer för hedersrelaterat våld och förtryck. Det är uppenbart att vi måste utveckla vårt arbete med att identifiera, följa upp och bekämpa alla former av hedersförtryck.

Samhället får aldrig rygga tillbaka från att hantera komplexa och svåra frågor. Kulturella sedvänjor får inte trumfa barns rättigheter. Därför måste barnrättsperspektivet alltid beaktas till fullo.

Särskilt uttalande av Kristin Jacobsson (C)

I Sverige ska alla människor ha friheten att forma sina egna liv, utan att begränsas av förtryck eller social kontroll. Vi kan aldrig acceptera att parallella samhällsstrukturer växer fram där människors fri- och rättigheter inskränks eller där andra normer och regler tillåts gå före svensk lag.

Hedersrelaterat våld och förtryck är ett allvarligt samhällsproblem som måste bekämpas. Det handlar om människor som begränsas i sina vardagliga liv, i sina relationer och i sina möjligheter att fatta egna beslut. Särskilt allvarligt är det när barn och unga växer upp med begränsningar som hindrar dem från att leva ett fritt och självständigt liv.

För Centerpartiet är det viktigt att samhället står upp för varje människas frihet och rättigheter. Socialtjänsten och andra berörda verksamheter måste ha rätt kunskap och förutsättningar för att upptäcka utsatthet, ingripa i tid och ge stöd till dem som behöver det. Här är samverkan mellan skola, socialtjänst och civilsamhälle viktig.

Barns rättigheter måste alltid sättas främst. Inga kulturella eller religiösa normer får någonsin användas för att rättfärdiga förtryck eller begränsa människors frihet. Alla

barn och unga ska ha samma möjligheter att växa upp i trygghet och själva forma sin framtid.

Utbildningsnämnden

Reservation av Gulan Avci (L)

1. att delvis godkänna förslag till beslut
2. därutöver anföra:

Liberalerna välkomnar kunskapsunderlaget om parallella samhällsstrukturer. I Stockholm ska alla barn ha samma mänskliga rättigheter, och växa upp fritt från våld och förtryck, oavsett bakgrund, bostadsområde eller familjens normer.

Det offentliga har ett ansvar att försvara dessa rättigheter och aldrig acceptera framväxten av parallellsamhällen eller blunda för tecken på parallellsamhällen, tvärtom måste denna utveckling motarbetas med full kraft.

Ett tydligt sådant tecken är hedersrelaterat våld och förtryck. Därför motsätter vi oss att förvaltningen avstyrker utredningens förslag om att följa upp parallella normsystem med indikatorer för hedersrelaterat våld och förtryck. Utan kunskap och uppföljning riskerar barn att förbli osynliga i samhället och indikatorerna bidrar till att kunna upptäcka utsattheten för att kunna agera för att skydda det enskilda barnet som lever med hedersnormer.

Därför anser Liberalerna att det är allvarligt att förvaltningen inte ser behovet av detta. Skola, socialtjänst och andra offentliga verksamheter måste ha tydliga rutiner och mod att stå upp för varje barns frihet och rättigheter. Och ingen medarbetare ska behöva tveka för att ingripa mot förtryck för att det kan uppfattas som känsligt att ta i.

Rädslan för att stöta sig med familjerna eller viljan att visa kulturell förståelse för att människor med ursprung i andra länder har andra kulturer, traditioner eller sedvänjor får aldrig leda till att hedersnormer ursäktas eller normaliseras.

Barns rättigheter får aldrig vara förhandlingsbara. Därför kan kulturella sedvänjor eller medeltida traditioner aldrig få trumfa barns rättigheter, svensk jämställdhet och svensk lagstiftning.

Särskilt uttalande av Claes Nyberg (C) och Andréa Hedin m.fl. (M)

I Sverige ska alla människor ha friheten att forma sina egna liv, utan att begränsas av förtryck eller social kontroll. Vi kan aldrig acceptera att parallella samhällsstrukturer växer fram där människors fri- och rättigheter inskränks eller där andra normer och regler tillåts gå före svensk lag.

Hedersrelaterat våld och förtryck är ett allvarligt samhällsproblem som måste bekämpas. Det handlar om människor som begränsas i sina vardagliga liv, i sina

relationer och i sina möjligheter att fatta egna beslut. Särskilt allvarligt är det när barn och unga växer upp med begränsningar som hindrar dem från att leva ett fritt och självständigt liv.

För Centerpartiet och Moderaterna är det viktigt att samhället står upp för varje människas frihet och rättigheter. Socialtjänsten och andra berörda verksamheter måste ha rätt kunskap och förutsättningar för att upptäcka utsatthet, ingripa i tid och ge stöd till dem som behöver det. Här är samverkan mellan skola, socialtjänst och civilsamhälle viktig.

Barns rättigheter måste alltid sättas främst. Inga kulturella eller religiösa normer får någonsin användas för att rättfärdiga förtryck eller begränsa människors frihet. Alla barn och unga ska ha samma möjligheter att växa upp i trygghet och själva forma sin framtid.